

Hər bir insanın ən böyük uğuru ürək-dən sevib, seçdiyi peşəni, sənəti düzgün seçə bilməsi ilə bağlıdır.

Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin görkəmli nümayəndəsi, Bakı Musiqi Akademiyasının professoru, xalq artisti, əməkdar incəsənət xadimi, Prezident təqaüddüsi, “Şöhrət” ordenli bəstəkar Tofiq Bakıxanov muğam sənətinin zəngin ənənələrini qoruyub yaşatmaqla muğamlarımıza yeni həyat vermiş, onun simfonik muğamları, kamera instrumental əsərləri, yüzdən çox populyar mahnıları, milli musiqi sənətimizin qızıl fonduna daxil olmuşdur. Tofiq Bakıxanovun anadan olmasının 85 illiyinə həsr olunmuş 2-ci musiqi festivalı musiqisevərlər, sənətçilər üçün dəyərli bir töhfə olacaqdır.

İnsan bu gəlimli-gedimli dünyaya bir dəfə gəlir. Tanrıdan ona verilən ömür isə əsrlərin, qərinələrin fəvqində bir zərrəciyə bənzəyir desək, heç də yanlışdır. Bu işıqlı dünyamızda taleyinə yazılmış zərrə boyda ömrü gerek o qədər dəyərli, o qədər mənalı yaşayasan ki, xatirələrə köçüb, könlüldə yuva qurasan. Belə xoşbəxt insanlardan biri musiqi tarixinə adı qızıl hərflərlə yazılmış Azərbaycan Bəstəkarlıq Məktəbinin ən görkəmli nümayəndələrindən, orijinal yaradıcılığı ilə yaxın-uzaq ölkələri fəth edən bəstəkar Tofiq Əhmədخان oğlu Bakıxanovdur. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyev Tofiq Bakıxanovun sənətinə böyük qiymət vermişdir. O deyirdi: “Tofiq Bakıxanov xalqımızın tarixi keçmişində, elm və mədəniyyətinə öz yeri olan böyük bir nəslin ənənələrini ləyaqətlə yerinə yetirərək Azərbaycan musiqi mədəniyyətinə gözəl töhfələr vermişdir”.

Məsəl var, dəyərlər, ot kökü üstə biter. Bu mənada Tofiq müəllimin soyadı saf, mayası nurdur.

Tofiq Bakıxanov 1930-cu ildə Bakıda məşhur muğam ustadı, görkəmli tarzən, Azərbaycanın xalq artisti, əməkdar incəsənət xadimi, əməkdar müəllim Əhmədخان Bakıxanovun ocağında dünyaya göz açıb. Əhmədخان Bakıxanov nadir istedadla, möhkəm yaddaşa, virtuoz ustalığa malik böyük sənətkar idi. O, həm də Azərbaycan

ŞƏRƏFLİ ÖMÜR YOLU

muğamlarının bilicisi, ömrünün 60 ilindən çoxunu xalq sənətimizin ənənələrini yaşatmağa və öyrənilməsinə həsr etmiş dövrün çox işıqlı ziyalılarından idi.

Ailədə iki qardaş, bir bacı olublar. Tofiq Bakıxanovun böyük qardaşı Məmmədza Bakıxanovun və bacısı Zivər xanım Bakıxanovanın da milli, professional musiqi sənətinin inkişafında öz xidmətləri olmuşdur.

Tofiq Bakıxanovun ulu babası II Mirzə Məhəmməd xanın oğlu Abbasqulu Ağa Bakıxanov Qüdsi istedadlı, tarixçi alim, təbiətşünas, mütəfəkkir filosof, əruz vəznində dəyərli şeirlər yazmış şair və hərbiçi kimi tanınmışdır.

Bakıxanovlar sülaləsinin bir qismini hərbiçilər, digərini isə musiqiçilər təmsil etmişdir. Bakıxanovlar nəslindən olan 17 hərbiçinin 4-ü general rütbəsinədək yüksəlmişdir. Bu nəslin nümayəndələrinin professional milli musiqimizin inkişafında xüsusi rolu olmuşdur.

Bakıxanovlar sülaləsini ölkəmizin intellekt fondunu zənginləşdirən, Tanrıdan verilən ömrü Azərbaycanın tarixinə, elminə, ədəbiyyatına, musiqisinə, təhsilinə, hərbinə həsr edən əsl ziyalılar şəcərəsi adlandırmaq olar.

Hələ uşaqlıq yaşlarından Tofiq milli musiqi alətlərimizin şahı olan tarın səhri sədaları altında böyümüş, musiqi zövqü, musiqi duyumu, tarın təkrarolunmaz təranələri ilə formalaşmışdır. Atası, respublikanın xalq artisti Əhmədخان Bakıxanov, əmisi respublikanın əməkdar artisti Məmmədخان Bakıxanovun ata ocağı olan yaşadıkları evdə keçirilən musiqi məclisləri sanki Şərq konservatoriyasını xatırladırdı. Musiqi məclislərində Azərbaycanın görkəmli incəsənət xadimləri Qurban Pirimov, Cəbbar Qaryağdıoğlu, Hüseyinqulu Sarabski, Seyid Şuşinski, Mansur Mansurov və başqalarının əvəzsiz ifalarını dinləyən balaca Tofiqin qəlbinə sən demə, elə o vaxtdan muğamlarımız, xalq mahnılarımız yol tapıb. Onun bir musiqiçi kimi yetişməsində o mühitin, o şəraitin əvəzsiz təsiri olub.

Tofiq Bakıxanov vaxtilə Üzeyir Hacıbəylinin təşəbbüsü ilə Azərbaycan Dövlət Konservatoriyasının nəzdində yaranmış 10 illik musiqi məktəbində təhsil alıb. Məktəb illərində qeyri-adi qabiliyyəti, çevikliyi, iti hafizəsi ilə yaşıdları arasında seçilib. Məktəbi müvəffəqiyyətlə bitirərək, elə həmin ildə Ü.Hacıbəyli adına Azərbaycan Dövlət

Konservatoriyasına, indiki Ü.Hacıbəyli adına Musiqi Akademiyasına daxil olur. Skripka ixtisası üzrə müəllimi S.L.Bretaniskindən dərslər alır. Skripka ilə ifaçılıq sənətinə yiyələnir. Sonra 2-ci ixtisas bəstəkarlıq bölümündə təhsilini davam etdirir. Tofiq Bakıxanov bəstəkarlıq bölümündə XX əsr Azərbaycan musiqisinin ən parlaq simalarından biri, dünya şöhrətli bəstəkar, akademik Qara Qarayevin tələbəsi olmuşdur. Fəxrə deyə bilirik ki, Tofiq Bakıxanov dünya şöhrətli bəstəkar Qara Qarayev məktəbinin əsl davamçılarından biridir.

Musiqi təhsilini başa vurduqdan sonra o, M.Maqomayev adına Azərbaycan Dövlət Filarmoniyasında, Azərbaycan Dövlət Radio Verilişləri Komitəsində skripkaçı solist kimi çalışıb. Dövlət səviyyəsində keçirilən konsertlərdə skripkaçı solist kimi çıxışlar edib. Azərbaycanın görkəmli bəstəkarlarından Qara Qarayev, Fikrət Əmirov, Cəhəngir Cəhəngirov, Rauf Hacıyev, Əşrəf Abbasov və Süleyman Ələsgərovun əsərlərini ifaçısı olub.

Tofiq Bakıxanov yaradıcılığında yeni bir mərhələ başlayır. Güclü, dinamik düşüncə tərzinə malik skripka ifaçısı və gənc bəstəkar Azərbaycan musiqisinin qarşısında duran ən aktual yenilikləri gündəmə gətirmək üçün daim axtarışlar eşqi ilə, böyük əzmlə, fədakarcasına çalışmaqda yeni əsərlər yazır, yaradır.

Bəstəkarın 1969-cu ildə yazdığı bir pərdəli “Xəzər Balladası” baleti (libretosu S.Məmmədzaadəndir) nəinki Azərbaycan, bəlkə də dünya baleti tarixinə yenilik gətirmişdir.

1969-cu ildə Parisdə keçirilmiş VII Beynəlxalq Rəqs festivalına xüsusi dəvət alması “Xəzər Balladası” baleti tamaşaçıları tərəfindən rəğbətlə qarşılandığından ölkənin başqa şəhərlərində (Amyen, Bezanson, Dijon, Le krez, Eks-provans, Nansi-Soşo), Lüksemburq və Monte Karloda 30 dəfədən çox nümayiş etdirilmişdir. Əsər Moskva, Sankt-Peterburq, Kislovodsk, Kiyev və başqa şəhərlərdə sənətçilər, tamaşaçılar tərəfindən heyranlıqla qarşılanmışdır. Fransa mediası və Parisin musiqisevər ictimaiyyəti uzun müddət “Xəzər Balladası” baletinin müvəffəqiyyətinə ağız dolusu danışmışdılar.

Parisdə çıxan “Le monde” qəzeti tamaşanın təəssüratlarından yazırdı: “Tofiq Bakıxanovun “Xəzər Balladası” baleti həqiqətən neftçilərin həyatından bəhs edən gözəl bir himndir”.

“Mond” qəzeti isə yazırdı: “Tofiq Bakıxanovun “Xəzər Balladası” od püşkürən əjdahalarla mübarizə aparıb, onlara qalib gələn quş qanadlı atlıların xələfi olan qəhrəman neftçiləri vəsf edən ilhamlı əsərdir”.

“Şərq poeması”, “Xeyir və Şər”, 8 simfoniya, 5 simfonik muğam, 6 simfonik poema, simfonik uvertura və simfonik süitlər, 3 simfoniya, 3 sayılı simfoniya (onlardan biri “Naxçıvan” adlanır) kimi əsərlərini yaratmaq bəstəkardan əsl ustalığ tələb edirdi.

Çeşidli çalğı alətləri üçün 26 konsert, kamera ansamblı üçün 26 sonata, trio, kvartet və kvintet, kamera instrumental əsərlər, xor üçün əsərlər, 3 musiqili komediya (N.Məmmədovla müştərek) “Altı qızın biri pəri”, “Məmmədli kurorta gedir”, “Qız görüşə tələsir”, eləcə də yüzdən çox mahnı və romansları müəllifə uğur gətirib.

Tofiq Bakıxanovun yaradıcılığında simfonik muğam janrının xüsusi yeri olub.

Əsas 1948-ci ildə görkəmli bəstəkar Fikrət Əmirov tərəfindən qoyulan simfonik muğam janrı geniş inkişaf edərək Azərbaycan musiqisinin xüsusi bir janrına çevrilmişdir.

Fikrət Əmirovun “Şur”, “Kürd ovşarı”, “Gülüstən”, “Bayatı-Şiraz”, Niyazinin “Rast”, Süleyman Ələsgərovun “Bayatı-Şiraz”, Vəlif Adigözəlovun “Segah”, Tofiq Bakıxanovun “Nəva”, “Humayun”, “Rahab”, “Şahnaz”, “Düğah” simfonik muğamları yaranmışdır.

Tofiq Bakıxanovun yaradıcılığında simfonik muğama müraciət etməsi də bəstəkardan yeni yaradıcı ideyalar, peşəkarlıq tələb edirdi. Bəstəkarın çoxcəhətli yaradıcılıq fəaliyyəti, ərəşə gətirdiyi dəyərli əsərləri ona uğur qazandırılıb.

Muğamlara yaxından bələd olması, simfonik orkestrin texniki imkanlarına mükəmməl yiyələnməsi onun müvəffəqiyyətli əsər yaratmasına gətirib çıxarmışdır.

5 simfonik muğamın müəllifi olan Tofiq Bakıxanov həmin əsərləri böyük ustad, atası tarzən Əhmədخان Bakıxanovun ifasına əsasən qələmə almışdır.

Ustad Əhmədخان Bakıxanov öz xatirələrində yazır ki, Üzeyir bəyin xahişi ilə “Nəva-nişabur”u ifa edib. Ustadın yaradıcılığını daim yüksək qiymətləndirən dahi bəstəkar onun ifasını dinləyib etiraf edib ki, mən axtardığım muğamı tapdım, necə vaxtdır ki, “Nəva” muğamını nə çalan vardı, nə də oxuyan.

Atasının sənətinin əhəmiyyətini, qiymətini gören Tofiq Bakıxanov ustadın ifa tərzini öz yaradıcılığında əks etdirərək simfonik mətndə ilk simfonik muğamını yaratmışdır. Bəstəkar bu əsərini anası Məsumə xanımına ithaf edib.

Bəstəkarın “Humayun” simfonik muğamı 1991-ci ildə yazılıb. Bu əsəri yazmağı bəstəkarın mərhum qızı, şərqşünas alim Nigar Bakıxanova məsləhət görmüşdür. “Humayun” simfonik muğamını bəstəkar Qarabağ hadisələrinə, xüsusilə Xocalı faciəsinə həsr etmişdir.

Tofiq Bakıxanov “Qarabağ harayı” adlı 7 sayılı simfoniyasını Qarabağ hadisələrinə, “Rahab” simfonik muğamını Bakıxanovlar nəslinin, həmçinin Azərbaycan mədəniyyətinin tarixində silinməz iz qoyan, görkəmli tarixçi-alim, filosof, şərqşünas, təbiətşünas, şair, hərbiçi, görkəmli dövlət xadimi olan ulu babası Abbasqulu Ağa Qüdsi Bakıxanovun ölməz xatirəsinə, 200 illik yubileyinə həsr etmişdir.

Bəstəkarın “Şahnaz” simfonik muğamı Azərbaycanın dahi şairi Məhəmməd Füzulinin 500 illiyinə ithaf olunmuşdur.

Onun simfonik muğamlardan ən qədimi sayılan (X əsr) “Düğah”a müraciət etməsidir. Bəstəkar bu əsəri də görkəmli tarzən, atası Əhmədخان Bakıxanovun ifaçılıq ənənələrinə əsaslanaraq yazıb-yaratmışdır.

Tofiq Bakıxanov “Düğah” simfonik muğamının partiturasının üzərində işləyərkən həmin əsərin materiallarından istifadə etmiş. “Düğah” simfonik muğamını atası, görkəmli tarzən Əhmədخان Bakıxanovun xatirəsinə həsr etmişdir.

Onun simfonik muğamlara müraciət etməsi Azərbaycan simfonik musiqisində əlamətdar bir hadisə olmaqla ifaçılar, musiqişünaslar və bəstəkarlar üçün bir töhfə olmuşdur.

Bəstəkarın “Həmişə bizimləsən” simfonik poeması yeni Azərbaycan dövlətinin qurucusu, ümummilli lider Heydər Əliyevə həsr olunmuşdur. Əsər dinləyicilər tərəfindən böyük rəğbətlə qarşılanmışdır.

Tofiq Bakıxanovun Şərq xalqlarının ənənəvi musiqisinə böyük sevgilər bəsləməklə bir çox əsərlər yazıb, yaradıb.

Türkiyə Cümhuriyyətinin 86-cı ildönümünə həsr edilmiş gecədə Tofiq Bakıxanovun əsərlərindən ibarət konsert proqramı bəstəkarın Mustafa Kamal Atatürke həsr etdiyi “Dünya durduqca

yaşa” ODA-sı ilə başlamışdır. Türk və Azərbaycan xalq musiqisinin əsasında yazılmış musiqi əsərləri tamaşaçıların böyük alqışına səbəb olmuşdur. Konsert “Quzey Kibris fəsilləri” adlı proqramla davam etdirilmişdir.

Tofiq Bakıxanovun yazıb-yaratdığı “Gözəlliklər məskəni”, “Vətən nəğməsi”, “Bağışla məni”, “Sevən Könül”, “Sevməyir, qoy sevməsin”, “Yadım düşdü”, “Abşeron bağlarında”, “Özbək bacım”, “Yaylaqların mahnısı”, “Azərbaycan gölləri” və s. kimi yüzlərlə könül oxşayan populyar mahnıların, əsərlərin kataloquna nəzər saldıqda bir daha onun çox məhsuldar bəstəkar olduğunun şahidi olursan.

Bəstəkarın əsərləri keçmiş SSRİ-nin, eləcə də dünyanın bir çox ölkələrində – Avstriya, ABŞ, Macarıstan, Yuxoslaviya, Fransa, İsveçrə, Bolqarıstan, Almaniya, Rumıniya, İngiltərə, Şotlandiya, İsveç, İran, Türkiyə ölkələrinin sənətçiləri tərəfindən rəğbətlə qarşılanmışdır. Qazandığı müvəffəqiyyətlərə heç vaxt arxalanmayan, axtarışda olan bəstəkar Tofiq Bakıxanov həmişə yeniliyə can atıb.

Tofiq Bakıxanov tələbkar pedaqoq olmaqla tələbələrindən bilik və bacarığını heç vaxt əsirgəməyib. Bəstəkarın əsərləri məşhur ifaçıların repertuarını zənginləşdirməklə yanaşı, ali və orta ixtisas musiqi məktəblərinin tədris proqramlarında da özünə layiqli yer tutub.

Tofiq Bakıxanovun musiqili səhnə əsərləri, simfonik orkestr və müxtəlif alətlər üçün yazdığı əsərlərin partituraları, kamera-instrumental və vokal əsərləri, eləcə də bəstəkarın haqqında yazılıb nəşr olunmuş kitablar təsdiq edir ki, kitab yazıb-yaratdığı əsərləri kimi ona əzizdir. Bir an böyük filosof Bekonun kitab haqqında fikirləri yada düşür. O deyirdi: “Kitab zamanın dalğaları üzərində səyahət edən və öz qiymətli yükünü nəsillərdən-nəsillərə daşıyan fikir gəmisidir”.

Tofiq Bakıxanovun yaradıcılıq diapazonu o qədər genişdir ki, bu yaradıcılıq yolu haqqında bir məqalə çərçivəsində məlumat vermək çətindir.

Tofiq Bakıxanov milli-mənəvi və bəşəri dəyərləri qoruyan görkəmli ziyalıdır. Musiqiyə olan sevgisi onun ürəyinin səsidir.

Musiqişünas alim, görkəmli bəstəkar Tofiq Bakıxanov indi həyatının, eləcə də yaradıcılığının yadda qalan, parlaq dövrünü yaşayır. Heç şübhəsiz ki, onun yazıb-yaratdığı, xalqın yaddaşından silinməyən musiqi əsərləri bundan sonra da yazılacaq.